

KATSAUSARTIKKELI: TYTTÖTUTKIMUKSEN TYTÖT: KESKUSTELUJA TYTTÖYDEN MONINAISUUDESTA JA TYTTÖJEN VALLASTA

Karoliina Ojanen

Tyttötutkimuksen voisi määritellä olevan feminististä tutkimusta eri-ikäisistä tytöistä. Tyttötutkimus on siis versonut naistutkimuksesta, ja sitä voisi luonnehtia naistutkimuksen pikkusiskoksi tai tyttäreksi (esim. Topo 1988). Alana tyttötutkimus on monitieteinen kuten naistutkimuskin: sitä tehdään monista näkökulmista, ja se on vakiintunut tutkimussuunta useilla humanistis-yhteiskunnallisilla aloilla. Tyttötutkimuksellisissa tutkimuksissa näkyvät naistutkimuksen lähtökohdat ja keskustelut.

Tyttötutkimuksessa ollaan nykyään kiinnostuneita ainakin siitä, millaisissa olosuhteissa tytöt elävät, millaisia kulttuurisia tiloja he muodostavat, mitä merkityksiä tytöt kulttuureilleen antavat ja miten tytöt kulttuurissamme esitetään. Tyttötutkimuksessa keskitytään kysymyksiin tyttöyden tuottamisen ehdoista ja tyttöjen välisistä eroista. Tässä katsauksessa esittelen tyttötutkimuksen keskusteluja tyttöyden moninaisesta rakentumisesta ja tyttöjen vallasta. Näitä seikkoja kommentoidaan usein nykyisessä suomalaisessa, myös folkloristisessa, tyttötutkimuksessa (ks. myös esim. Harris 2004a).

TYTTÖTUTKIMUKSEN TAUSTAA JA ESIMERKKEJÄ FOLKLORISTISESTA TYTTÖTUTKIMUKSESTA

Suomessa tyttötutkimusta on tehty enenevässä määrin 1980-luvulta lähtien ja aluksi erityisesti sosiologien toimesta (esim. Lähteenmaa 1989; Topo 1988). *Tyttötutkimus*-termi lieneekin vakiintunut suomalaiseen keskusteluun juuri sosiologisen tyttötutkimuksen kautta.

Sosiologinen tyttötutkimus pohjaa 1970-luvulla tehtyyn nuorisotutkimukseen ja erityisesti brittiläiseen Birminghamin kulttuurintutkimuksen koulukuntaan (tyttötutkimuksen sosiologisesta kehityksestä ovat kirjoittaneet esim. Topo 1988; Lähteenmaa

1992; 2002). Vuonna 1976 tämän koulukunnan (sosiologisesti orientoituneet) nais-tutkijat Angela McRobbie ja Jenny Garber käänsivät huomion tyttöjen kulttuurien tutkimukseen. Tähän saakka nuorisotutkimus oli käytännössä merkinnyt poikien tutkimusta. Vaikka sukupuolinäkökulmaa soveltavaa lasten ja nuorten tutkimusta oli aluillaan jo muillakin aloilla ja muissa maissa, kuten folkloristiikassa lastenperinteen tutkimuksessa tai Ruotsissa sosiologiain keskuudessa, birminghamilainen tyttötutkimus kiinnitti huomion systemaattisella tavalla nimenomaan tyttöihin (Virtanen 1972; Dahlgren 1977; 1979). Suomessa ei birminghamilaisen koulukunnan näkökohtia kuitenkaan varsinaisesti sovellettu, mutta näkökulmat olivat eräänlainen lähtökohta, josta tyttötutkimuksissa keskusteltiin. Sosiologinen tyttötutkimus on Suomessa ollut voimakasta: monitieteisen tyttötutkimuksen antologiat *Letit liebumaan ja Tulkintoja tytöistä* ilmestyivät molemmat sosiologiain toimittamina vuosina 1992 ja 2002. (1)

Naistutkimuksen lähtökohtia soveltava folkloristinen lastenperinteen tutkimus on yksi tyttötutkimuksen juonne. Vuonna 1972 Lea Virtanen käsitteli teoksessa *Tytöt, pojat ja tykkääminen* sukupuolirooleja leikkikäyttäytymisen ja ystävyysuhteiden sekä kiusoittelun näkökulmasta. Lastenperinteen tutkimuksen lisääntyminen mahdollisti yhdessä naistutkimuksen kanssa folkloristisen tyttötutkimuksen kehittymisen. Lastenperinteen tutkimuksen lisääntyminen oli yhteydessä myös 1960-luvulla kiihtyneeseen folkloren käsitteen uudelleenmäärittelyyn, jonka mukaan folklore tarkoittaa muutakin perinnettä kuin vain perinteisen muodon omaavia perinnetuotteita. Tässä antropologisesti suuntautuneessa folkloristiikassa keskeistä oli tutkia niin kutsuttua elossa olevaa perinnettä ja kerätä sitä sen käyttäjiltä itseltään. (Esim. Siikala 1982, 38–39; myös Aro 1996, 45.) Tällaiseen folkloren kenttään lastenperinteen tutkimus istui helposti.

Tyttöjen käyttäminen kulttuurinsa asiantuntijoina ja kulttuuristen käytäntöjen tutkiminen käyttöyhteydessään on oleellinen osa folkloristista tyttötutkimusta. Monet folkloristiset tyttötutkimukset perustuvat juuri etnografisiin aineistoihin: osallistuvaan havainnointiin ja haastatteluihin. Esimerkiksi Anna Anttila (1999; 2005) on havainnoinnin ja haastattelun metodein tutkinut varhaisnuorten seurustelua. Myös Ulla Lipponen (2005) on lasten pihaleikkien sukupuolikulttuuria tutkiessaan paitsi haastatellut myös videoinut leikkiyhteisön toimijoita. Lipponen on aiemmin tutkinut myös tyttöjen runovihkoperinnettä ja taputusleikkejä (Lipponen 1992; 1990). Nykyisessä lastenperinteen tutkimuksessa painottuu yhä enenevästi sukupuolinäkökulma (ks. Saarikoski 2005a).

2000-luvulla on tyttötutkimuksellisesta näkökulmasta folkloristiikassa alettu tutkia myös vanhempaa perinnettä ja arkistoaineistoja. Esimerkiksi Tarja Kupiainen (2004) on tutkinut kansanrunoudessa esiintyviä käsityksiä tyttöydestä. Senni Timonen (2004) tuo tutkimuksessaan puolestaan esille tyttöjen kulttuuria ja tyttöjen ”omaa säveltä” kalevalaisia lauluja analysoimalla. Tällainen tyttötutkimuksellisten teemojen esiin nostaminen myös kalevalaisen perinteen tutkimuksessa on luontevaa seurausta naistutkimusta soveltavalle kalevalaisen perinteen tutkimukselle, joka on ollut Suomessa esillä erityisesti Aili Nenolan teoksesta *Miessydäminen nainen* lähtien (Nenola 1986; ks. myös Apo 1995; Timonen & Nenola 1990; Apo ym. 1998).

TYTTÖYDEN MONINAISUUS

Nykyisissä tyttötutkimuksissa painottuva tyttöyden moninaisuuden tarkastelu juontaa naistutkimuksessa 1990-luvulla yleistyneeseen keskusteluun naisten keskinäisten erojen merkityksestä naistutkimuksessa. Kritiikki kohdistui aluksi länsimaisen feminismin valta-asemaan ja sen taipumukseen yhdenmukaistaa niin kutsutun kolmannen maailman naiset alistetuiksi uhreiksi. Kritiikki alkoi painottaa erojen, kuten etnisyyden merkitystä sukupuolen ja naiseuden tutkimuksessa. (Mohanty 1999; 2007.) Tätä kautta alettiin tarkastella myös muiden sosiaalista paikkaa määrittävien ja eroja tuottavien kategorioiden, kuten seksuaalisuuden, iän, luokan tai vammaisuuden yhteyttä sukupuolen muotoutumisen kanssa. Sukupuoli rakentuu erilaisten erojen kohtaamisissa ja risteymissä, intersektioissa (Lykke 2003). Tyttötutkimuksessa ensimmäisiä etnisyyttä analysoivia tutkimuksia on Heidi Safia Mirzan tutkimus vuodelta 1994, jossa hän tarkasteli mustaihoisten tyttöjen koulunkäyntiä koskevia stereotyyppioita keskittyen nimenomaan sukupuolen rakentumiseen suhteessa tytön etniseen taustaan (Mirza 1994). (2)

Tyttötutkimuksessa tyttöys ei ole vain elämän vaihe, jota määrittävät psykologiset kehityskaaret ja biologiset prosessit (esim. Aapola ym. 2005; Aapola 1999). Tyttöys on eri kategorioiden risteymissä ja neuvotteluissa tuotettu prosessi (ks. Aapola ym. 2005, 1). (3) Tyttöjä tutkittaessa ikä on merkittävä tytön sosiaalista paikkaa määrittävä tekijä, vaikka toisaalta tyttöyttä ei sidota tiukasti mihinkään tiettyyn ikään, ja tyttötutkimuksessa käytetään tyttöydestä myös ilmaisua ”nuori feminiinisyyts”.

Moninaisuuden pyrkimys liittyy tyttötutkimuksessa paitsi erilaisten sosiaalista asemaa määrittävien kategorioiden analyysiin myös tyttökulttuurien monipuoliseen kuvaamiseen ja moniulotteiseen tulkintaan. Tyttöjen moninaisuuden painottuminen nykyisessä tyttötutkimuksessa pohjaa siis naistutkimuksessa heränneeseen kritiikkiin naistutkimuksen naisia yhdenmukaistavasta otteesta. Tällaisen yhdenmukaistamisen eräänä muotona voi tulkita 1980–1990-lukujen taitteen tyttötutkimuksen suuntausta, joka ylisti tyttöydessä muotoutuvia kompetensseja. Tuolloin tyttöjen kulttuureja alettiin tutkia monenlaisia joustavia taitoja kehittävänä tilana, jolloin tutkimuksessa tilaa riitti vain ”pärjääville” tytöille (esim. Näre & Lähteenmaa 1992c, 329–337). Moninaisuuden painopiste on muuttunut siitä, jollaiseksi se tuolloin 1980–1990-lukujen taitteen tyttötutkimuksissa asettui.

TYTTÖKULTTUURIEN HYÖTY JA TYTTÖJEN KYVYT

Tyttöjen kompetensseja ihasteleva ote muotoutui pohjoismaiseksi tyttötutkimukseksi nimetyssä suuntauksessa, joka alkoi 1980-luvulla. Pohjoismaisesta tyttötutkimuksesta puhumista perusteltiin sillä, että Pohjoismaissa sukupuolijärjestelmä on suhteellisen samankaltainen ja kyse on kulttuurisesti ja poliittisesti melko yhtenäisestä alueesta (Topo 1988, 28–29). Alkaessaan suuntaus painotti olemusfeminististä tutkimusotetta, joka halusi vahvistaa tyttöjä kytkemällä heidän arvonsa muun muassa reproduktiotaitoihin

(ks. Lähteenmaa 2002). Implisiittisesti suuntaus osoitti tyttöjen ja naisten paikaksi kodin, mikä pohjoismaisessa kontekstissa vaikutti ristiriitaiselta ja olemusfeministiset painotukset tyrehtyivät nopeasti (Lähteenmaa 1989, 27–30, 37; Lähteenmaa 2002, 278; Topo 1988).

1980-luvun lopulla pohjoismaisessa tyttötutkimuksessa alettiin keskittyä siihen, mitä hyötyä tytöille on heidän kulttuureistaan ja heitä ympäröivistä, ristipaineita tuottavista olosuhteista, joissa tytöt kasvavat. Tätä suuntausta voisi nimittää funktionalistiseksi, sillä tyttökulttuuria alettiin tarkastella hyödyn ja tehtävän näkökulmasta. Esimerkiksi Kirsten Drotner tyttöjen kulttuureja tutkiessaan alkoi kysyä, mitä kykyjä tytöiltä yhteiskunnallisesti vaaditaan ja mitä tällaisia taitoja ja valmiuksia tytöt omista kulttuureistaan oppivat (Drotner 1986; ks. Sörensen 1986). Drotner luonnehti tyttöjen kulttuureja ”omahuonekulttuurina”, jolla hän viittasi tyttöjen kulttuurisiin tiloihin, joissa tytöt saattoivat liikkua aikuisuuden ja lapsuuden välillä näin harjoitellen omaa naiseuttaan. Omahuonekulttuurit sijaitsivat hänen mukaansa kodin alueella, tyttöjen huoneissa, mutta ne rakentuvat vuorovaikutuksessa julkisen tilan kanssa. (Drotner 1986, 4, 10–12.) Suomessa Jaana Lähteenmaa (1991) toi tutkimuksessaan esille, että tyttöjen kulttuurit eivät suinkaan sijoitu vain tyttöjen huoneisiin vaan tytöt käyttävät kaupunkitiloja jopa luovemmin kuin pojat ja ”sukkuloivat” sujuvasti eri ryhmien välillä.

1990-luvun alussa funktionalistinen painotus jatkui suomalaisessakin tyttötutkimuksessa. Vuonna 1992 ilmestyneen ensimmäisen tyttötutkimusantologian monia artikkeleita yhdistää pyrkimys hahmottaa tyttöjen kulttuuri tai olosuhteet oppimisen, hyödyn ja kykyjen näkökulmasta. Teoksessa tyttöjen kuvataan luovan monia erilaisia taitoja, joilla selviytyä myöhäismodernissa yhteiskunnassa (4). Tyttöjen kulttuureja ohjaa kirjan yhteenveto-artikkelin mukaan ”altruistinen individualismi”, joka merkitsee lyhyesti, että tyttökulttuureille ja tytöksi kasvamiselle on ominaista itsen ja muiden intressien huomioiminen samanaikaisesti. Tällaisten valmiuksien vuoksi tytöillä on jopa poikia paremmat mahdollisuudet selviytyä myöhäismodernissa maailmassa, kun heille kehittyy esimerkiksi realistisempi ote todellisuuteen. (Näre & Lähteenmaa 1992b 9–21; 1992c, 329–337.)

Tyttöjen kompetensseja ja monia valmiuksia korostavien tutkimusten myötä tyttötutkimuksessa alettiin puhua *uusista tytöistä* (ks. esim. Tolonen 2001; Nielsen 2003) (5). Kuva tytöistä muuttui tyttötutkimuksessa. Uusi tyttö viittasi aluksi kompetenssidiskurssin mukaiseen pärjääjätyttöön, joka yhdistää tyttöydessään luovasti maskuliinisia ja feminiinisiä, perinteisiä ja moderneja aineksia. Myöhemmin sillä viitattiin myös siihen, että tytöistä olisi tullut muun muassa väkivaltaisempia suhteessa käsitykseen ”perinteisestä kiltistä tytöstä”. (Esim. Hey 1997, 125, 144; Käyhkö 2006, 31; Aaltonen & Honkatukia 2002.) Uusien tyttöjen kuvattiin lisäksi aktiivisesti vastustavan valtakulttuurisia hierarkioita ja heitä alistavia käytäntöjä (esim. Hey 1997). Anita Harris on esittänyt, että 1990-luvun alun tyttötutkimusaallon myötä tyttöys sinänsä muodostui synonyymiksi joustavalle subjektiudelle (Harris 2004b 1–11, 97).

KOHTI TYTTÖYDEN MONINAISUUTTA

Näitä tyttöjen monia valmiuksia ja ominaisuuksia korostavia mustavalkoisia asettelmia, erityisesti käsitystä normeja vastustavasta ”pärjääjä-tytöstä”, alettiin tarkastella kriittisemmin 1990-luvun lopulla, ja keskustelu jatkuu edelleen. Ongelma on se, että vaikka tyttötutkimuksessa esiin tuotu ”uusi tyttö” korosti tyttöjen moninaisia taitoja ja tyttöyden muuntautumismahdollisuuksia, se ei käsitellyt juurikaan tyttöjen keskinäisiä eroja. Tyttötutkimuksen tyttökuvaa alkoi vaikuttaa yksipuoliselta: keitä nämä tutkimuksen ”uudet tytöt” oikein ovat?

Uuteen tyttöyteen kohdistuneen kritiikin voi tiivistää kahteen pääväittämään: se ei pohjaa empiiriseen näyttöön vaan kyse on tutkijoiden luomista mielikuvista ja halusta nähdä tyttöjen toiminnoissa sellaista kykyjen loistoa tai suuria muutoksia, mitä niissä ei välttämättä ole (ks. esim. Hey 1997; Tolonen 2001). Tarja Tolosen mukaan ”uuden tyttöyden” tarkastelussa on unohdettu niiden kulttuuristen prosessien tutkiminen, jotka tällaista tyttöyttä synnyttäisivät (Tolonen 2001, 30–31; ks. myös Puuronen 2006, 141). Toiseksi uuden tyttöyden käsite on liian kapea ja jättää auttamatta osan tytöistä ulkopuolelle (esim. Käyhkö 2002, 57; Hirvonen 2002, 168; ks. myös Rudberg 1994, 159; Griffin 2004, 29–43). Käsite edustaa ongelmallisella tavalla kaikkia nykyajan tyttöjä kaikissa tilanteissa. Kun tyttöjen kulttuureja jäsennetään suhteessa uuteen tyttöyteen, se jättää osan tytöistä tutkimusten ulkopuolelle (Tolonen 2001, 30–31; Harris 2004b, 13.) Käsite ei huomioi etnistä taustaa, luokka-asemaa, seksuaalista suuntautumista, vammautuneisuutta vaan keskittyy valkoihoisiin, heteroseksuaaleihin ja keskiluokkaisiin tyttöihin (Hey 1997, 100, 119, 125–134; Käyhkö 2006, 22–32; Harris 2004a, xvii; Harris 2004b, 183–184; Ward & Benjamin 2004; Griffin 2004, 30–31; Aapola ym. 2005, 28–39). (6) Tähän keskusteluun liittyen Valerie Hey on tuonut esille luokan merkityksen yksilön paikkaa määräävänä tekijänä tutkiessaan tyttöjen ystävyysuhteita. Luokkatausta vaikutti tytön sosiaalisiin suhteisiin ja niissä pärjäämiseen. Heyn mukaan työväenluokkaisten ja keskiluokkaisten tyttöjen välillä oli ristiriitoja ja tyttöjen käsitykset omasta arvosta tai feminiinisydestä vaihtelivat luokkataustan mukaan. Hey toteaa, että vaikka tyttöyden tekeminen on mahdollisesti vapautunut, jo tyttöjen kesken vallitsee monenlainen kulttuurinen ja sosiaalinen rasismi ja tyttöjen tilaa rajoitetaan edelleen myös yhteiskunnallisesti. (Hey 1997, 137–145, 9; ks. Cahill ym. 2004, 239; Harris 2004b.)

Vaikka kompetenssipuheen rinnalla on havahduttu tyttöjen keskinäisiin eroihin, tämä ei silti tarkoita pitäytymistä kaksinapaisessa jaottelussa pärjäävien ja ei-pärjäävien tyttöjen välillä (ks. Aapola ym. 2005, esim. 11; Chesney-Lind & Irwin 2004, 53). Moninaisuutta sekä tyttöjen keskinäisiä eroja alettiin painottaa suomalaisessa tyttötutkimuksessa 2000-luvulle tultaessa. (7) Vuonna 2002 julkaistiin toinen tyttötutkimusantologia *Tulkintoja tytöistä*, jonka johdannossa toimittajat toteavat sen tavoitteeksi kertoa ”tyttöjen ja tyttöyden moninaisuudesta Suomessa” (Aaltonen & Honkatukia 2002, 8). Teos tuo esille erilaisiin vähemmistöryhmiin kuuluvia tyttöjä (esimerkiksi teiniäidit, kovistytöt), ja joissain artikkeleissa sukupuolen suhdetta muihin sosiaalisiin kategorioihin analysoidaan tarkasti. Mari Käyhkön vuonna 2006 julkaissut tutkimus siivoojiksi opiskelevista tytöistä on oivallinen esimerkki nykyisen tyttötut-

kimuksen suuntauksesta, jossa yhdistyy kattavasti luokan ja sukupuolen analyysi (ks. tyttöjen välisistä eroista myös Aaltonen 2006, 64; Aapola ym. 2005).

Folkloristisissa tyttötutkimuksissa on keskitytty tyttökulttuuristen ilmiöiden moniulotteiseen tulkintaan mutta ei niinkään keskittymällä analysoimaan sukupuolen rakentumista erilaisten sosiaalista paikkaa ohjaavien kategorioiden kuten vaikkapa seksuaalisuuden tai etnisen taustan risteymissä. Silti Kirsti Salmi-Niklander (2002) on tutkimuksessaan käsitellyt 1900-luvun alun nuorten sukupuolikeskustelua juuri työläisnuorten perspektiivistä. Omassa väitöskirjatutkimuksessani *Suomalaisten tyttöjen kulttuuri tallityttöyhteisössä* (työnimi) tallityttöjen iän merkitys tallitytön tyttöyden tekemisessä korostuu yhteisön rakennetta analysoitaessa (ks. myös Ojanen tässä teemanumerossa).

Folkloristiikassa ei kuitenkaan juuri ole sellaisia tyttötutkimuksia, joissa erojen ja moninaisuuden problematiikkaa tarkasteltaisiin systemaattisesti eroa tuottavien sosiaalisten kategorioiden näkökulmasta. Folkloristisessa tyttötutkimuksessa tutkimus keskittyy tyttöyden tekemiseen ja merkityksiin tyttöjen kulttuurisissa käytännöissä ja perinteessä. Moninaisuus kiteytyy folkloristisessa tyttötutkimuksessa tyttökulttuurien ilmauksien ja merkitysten variaation tutkimukseen. Tällaisesta folkloristisesta tyttötutkimuksesta sopii esimerkiksi Helena Saarikosken tutkimus *Mistä on huonot tytöt tehty?* (2001), jossa tarkastellaan eri aineistojen ja tyttöjen positioiden kautta tytön maineen kulttuurista rakentumista ja länsimaisen hyvä-paha tyttö -dikotomian muotoja kulttuurissamme. Toinen oivallinen esimerkki on Tarja Kupiaisen väitöskirja *Kertovan kansanrunouden nuori nainen ja nuori mies* (2004), jossa hän tulkitsemalla toisin kalevalaista perinnettä naistutkimuksen queer -näkökulmaa hyödyntäen eli toisin tekoihin pysähtyen ja hiljaisuuksia kuunnellen, kyseenalaistaa esimerkiksi runojen oletettua heteronormatiivisuutta tyttöyden muodostumisessa (Kupiainen 2004, 244–262).

Nykyinen tyttötutkimus painottaa eri kategorioiden vaikutusta tyttöyden tekemisessä ja tyttöyden moninaista muodostumista. Saman, suhteellisen suppeanakin, kulttuuriryhmän tytöt ovat keskenään erilaisia, ja yksittäinen tyttö voi vaihdella toimintatapojaan kontekstista riippuen: pärjätä yhtäällä, epäröidä toisaalla. Nykyisissä tyttötutkimuskeskusteluissa perinteisenä pidetty feminiinisyys ei myöskään merkitse vain tyttöjä kahlitsevaa elementtiä, vaan sen kautta tyttöjen on nähty saavan myös omaa tilaa (esim. Ojanen 2005; Oinas 2001). Tällaisia perinteisen feminiinisuuden uusia ulottuvuuksia ei tule kuitenkaan sekoittaa olemusfeminismiin tai tietyn tyyppiin postfeminismiin.

TYTTÖJEN TOIMIJUUS JA VALTA

Tyttöjen toimijuutta ja valtaa on tyttötutkimuksessa lähestytty eri aikoina vaihtelevin tavoin. Brittiläinen sosiologinen tyttötutkimus 1970-luvulla ei juuri kiinnittänyt huomiota tyttöjen toimijuuteen vaan pyrki pikemminkin tyttöjen muuttamiseen poikien kaltaisiksi. Käsitteet tyttöjen kulttuureista olivat kapeita. Tyttöjä ei hahmotettu itsenäisinä toimijoina, vaan tyttökulttuurit miellettiin ulkoapäin ohjatuiksi reaktioiksi

patriarkaaliseen kulttuuriin. Patriarkaalisen kulttuurin seksististen asenteiden ja epä-tasa-arvoisen sukupuolijärjestelmän ajateltiin ikään kuin työntävän tytöt heidän omiin huoneisiinsa. Tyttöjen kulttuurit nähtiin syntyneiksi miesten vallan seurauksena eikä niinkään tyttöjen omana arvokkaana toimintana. (Topo 1988, 26; McRobbie & Garber 1976, 209–229; Lähteenmaa 1989, 16; 2002, 274.) (8) Tuolloin Angela McRobbie esitti, että tyttöjen olisi tullava pois makuukamareistaan julkisen alueelle samaan tilaan, jossa poikien kulttuuritkin toimivat, sillä tämä olisi ollut merkki tyttöihin kohdistuvan sorron päättymisestä (ks. McRobbie 1978; Lähteenmaa 1989, 16; 2002, 274). Tällainen alakulttuuriteoriaa soveltava tyttötutkimus ei levinnyt Suomeen, vaikka sitä kommentoitiin myös suomalaisessa, ennen kaikkea sosiologisessa tyttötutkimuksessa (ks. myös Saarikoski 2001, 33).

TYTTÖJEN VALTA MUUTTUU

1980-luvun olemusfeministinen tyttötutkimus asetti kysymyksen tyttöjen vallasta ja sorron lopettamisesta toisin kuin 1970-luvun tyttötutkimus. Tyttöjen vallan oletettiin lisääntyvän ylistämällä heidän hoivakompetenssejaan. (Lähteenmaa 2002, 278; Topo 1988, 17, 28.) Myöhempi funktionalistisuutta korostanut Pohjoismaisen tyttötutkimuksen suuntaus alkoi tutkimuksellisesti kerätä tytöille valtaa vetoamalla tyttöjen moniin kykyihin ja kompetensseihin. Samaan aikaan Kirsten Drotner kritisoi näkemystä, jonka mukaan tytöt olisivat puuttuneet aiemmasta nuorisotutkimuksesta vain miesten sokeuden vuoksi. Hänen mukaansa kyse oli pikemminkin siitä, että koska tyttöjen kulttuureilla oli niin merkittävä tehtävä tyttöjen ristipaineisen naiseuden harjoittelussa, tytöt eivät itse halunneet kulttuuriaan näyttää. (Drotner 1986, 12; ks. Topo 1988, 30.) Tyttöjä alettiin siis hahmottaa toimijoina eikä vain tahdottomina patriarkaalisen kulttuurin sätkynukkeina.

Tyttöjen toimijuuden pohdinnan keskiöön tuli jo edellä käsitelty ajatus tytöille kehittyvistä monista kompetensseista. Kompetenssien kuvattiin olevan suoraan yhteydessä tyttöjen yhteiskunnallisten mahdollisuuksien ja vallan lisääntymiseen. Tyttöjen hyvä asema myöhäismodernissa maailmassa tiivistyi siihen, että tytöt oppivat risti-riitaisten vaatimusten ja odotusten paineessa hyödyllisiä taitoja, joiden avulla pärjätä maailmassa poikia paremmin. *Letit liehumaan* -teoksen yhteenvedossa toimittajat esimerkiksi toteavat, että koulumaailman erilaiset odotukset tytöille ja pojille ja feminiinistä vähättelevät käytännöt auttavat tyttöjä kehittämään näitä vaadittavia kompetensseja (Lähteenmaa & Näre 1992c, 332). Teos on merkittävä ensimmäisenä suomalaisen tyttötutkimuksen antologiana, vaikka siitä nyt myöhemmän tutkimuksen valossa voi erottaa ylitulkintaa tyttöjen kyvyistä ja niiden vaikutuksista tytön elämään.

Tyttöjen toimijuutta on korostettu erityisesti tyttötutkimuksissa 1990-luvun puolivälin jälkeen (esim. Honkatukia 1998; ks. myös Aaltonen 2006; Harris 2004a). Tämä kumpusi etenkin naistutkimuksen metodologioista, joskin lastenperinteen tutkimuksessa lapset on nähty jo 1970-luvulla aktiivisina ja omaehtoisina toimijoina. (ks. Makkonen 2005, 23–28.) Tyttöjen toimijuus pürtyy selvästi esiin nykyisissä folk-

loristisissa tyttötutkimuksissa. Esimerkiksi Helena Saarikoski tutkii Spice Girls- fanien leikkejä tiukan tyttölähtöisesti, jolloin tutkittavat tytöt ovat kulttuurinsa asiantuntijoita ja tekijöitä (Saarikoski 2005b; 2006). Myös Senni Timosen tutkimuksessa tuodaan näkyväksi tyttöjen toimijuutta kuuntelemalla vanhoja lauluja uusista näkökulmista. Sosiologisessa tyttötutkimuksessa tyttöjen toimijuuden tutkiminen liittyy läheisesti myös tyttöjen poliittisen toiminnan ja kansalaisuuden tutkimukseen (Aapola ym. 2005, 14–15, 166–192; ks. myös Aaltonen 2006, 47–54).

Lisäksi tyttöjen toimijuutta ja valtaa on tarkasteltu *girl power* -termin kautta. Termi kuvaa tyttöjen monialaista voimaantumista ja itsetunnon kohenemista. Samalla se korostaa tyttöyden individualistista eetosta: tyttö voi niin halutessaan peitota kaikki esteet menestyksensä tieltä (*girl power* -termin kehityksestä ks. Aapola ym. 2005, 39). Osa tutkijoista on korostanut *girl power*-ilmiön lisänneen tyttöjen valtaa tuomalla feminismiin jokaisen tytön ulottuville. Samalla ilmiötä on kritisoitu siitä, että se on feminististä vain näennäisesti, sillä todellisuudessa se passivoi tyttöjä kuluttamiseen, ei rohkaise poliittiseen toimintaan, vähättelee tyttöjen keskinäisiä eroja ja vahvistaa stereotyyppisiä käsityksiä siitä, että naisen arvo on kytköksissä hänen ulkoiseen viehätysvoimaansa. (Aapola ym. 2005, 18–39.) (9)

VÄLILLISTÄ VALTAA, TYTTÖJEN VALTAA

Tyttötutkimuksissa on pyritty eri tavoin lisäämään tutkittavien tyttöjen valtaa. 1970-luvun brittiläinen tasa-arvofeministinen suuntaus yhdisti tyttöjen vallan lisääntymisen muuttumiseksi poikien kaltaisiksi. 1980-luvun alun Pohjoismaisessa tyttötutkimuksessa taas tytöt palautettiin kotiin ja äitiyden ihannointiin ylistämällä heidän hoivakapasiteettiaan. 1990-luvun alun kompetenssipuhe ylisti tyttöyttä mustavalkoisesti, mutta ihailu ei kiinnittynyt olemusfeministisiin seikkoihin. (Ks. valtaistamisesta Lähteenmaa 2002; Harris 2004a.) Jaana Lähteenmaa onkin huomauttanut, että 2000-luvun tyttötutkijat eivät enää yhtä yksioikaisesti pyri valtaistamaan tutkittaviaan kuin aiemmin, mutta se ei tarkoita, että feministinen kritiikki olisi kadonnut:

[...] Pitänee nöyryyä myöntämään, että kaikki tytöt eivät feministitutkijan neuvoa ja apua kaipaa. [...] Tyttötutkimusta voi ja on ehkä joskus myös aika tehdä ymmärtävästi, hermeneuttisesti, itsekin ihmetellen eikä jatkuva oikeassa olijan ja vapaustaistelijan kiilto silmissään. Toisaalta on varmaan niitäkin tyttöjä, joilla on sellaisia ongelmia, että he hyötyisivät aidon dialogisessa hengessä toteutetusta feministisestä toimintatutkimuksesta [...]. (Lähteenmaa 2002, 283.)

Brittiläisessä tutkimuksessa toimijuutta ja tyttöjen kulttuureja kuvataan jopa postfeministisinä. Tämä merkitsee, että tytöt olisivat nykyään jo niin vapautuneita, että feminismi tutkijoiden tyrkyttämänä tai ilman olisi perinteisessä muodossaan muodostunut tytöille tarpeettomaksi (esim. Baumgardner & Richards 2004, 66–67; myös McRobbie

2004, 3; Jowett 2004, 99; Taft 2004, 72–73; vrt. Coates 1999, 124). Tästä esimerkkinä kuvataan vaikkapa, miten tytöt nauttivat meikkaamisesta ja kokevat, että meikkaaminen mielletään feminismissä kielteisesti (Baumgardner & Richards 2004, 59–67). Meikkaaminen voikin varmasti olla tytöistä hauskaa ja heitä voimaannuttavaa, mutta samalla se ei nähdäkseni kerro välttämättä siitä, että feministiselle tyttötutkimukselle ei olisi tilausta. Keskeistä ei liene se, meikataanko vai eikö, vaan sen sisäistäminen, että tytön arvo ei kiinnity hänen ulkonäköönsä (Mulari 2007a).

Tämänhetkisessä tyttötutkimuksessa tyttöjä pyritään nähdäkseni voimaannuttamaan välillisen vallan lisäämisen kautta. Tällä tarkoitan sitä, että tutkimuksessa painottuvat rakenteellisten seikkojen ja asenteellisten käsityksien purkaminen, millä voidaan välillisesti parantaa myös tutkittavien ja yleensä tyttöjen asemaa. Esimerkiksi sukupuolisen, käytännössä usein tyttöihin kohdistuvan, häirinnän tutkimuksessa Sanna Aaltonen (2006) tarttuu häirintään diskursiivisena ilmiönä, jota analysoimalla häirinnän tiedostaminen voisi parantua ja häirintä mahdollisesti vähentyä (myös Saarikoski 2001). Vallan lisääminen kytkeytyy siis rakenteellisiin ja asenteellisiin seikkoihin, ei suoraan esimerkiksi tutkimuksessa haastateltuihin tyttöihin. Välillisen vallan lisääminen liittyy myös tyttöyden tekemisen moninaisten ehtojen tutkimiseen. Nykyinen tutkimus pyrkii kaatamaan ahtaita raja-aitoja ja tiukkaan juurtuneita oletuksia tuomalla lisää laveutta ymmärrykseen sallituista sukupuolista (ks. esim. Fritzsche 2004, 160). Lisäksi tyttötutkimuksen välillinen valta ulottuu myös tyttöjen tutkimuksellisen näkyvyyden lisäämiseen (ks. esim. Driscoll 2002, 11).

Keskustelu tyttöjen vallan lisääntymisestä ei koske ainoastaan tutkijan mahdollisuuksia tai halua valtaistaa tyttöjä. Myös tyttöjen vallankäyttöä tyttökulttuureissa, esimerkiksi tallityttöyhteisön hierarkioita, on tutkittu (Ojanen 2005; ks. myös Aapola ym. 2005, 18–31, 119; Aapola 1991; Goodwin 1993; Goodwin 2006; Saarikoski 2006). Tyttöjen vallan tutkiminen on kytköksissä myös tyttöjen omien, sekä konkreettisten että symbolisten, tilojen tutkimukseen (Drotner 1986; ks. myös Ojanen 2006). Senni Timosen analyysi kalevalaisen lyriikan tyttöydestä, tyttöjen laulamasta *kokkosävelestä*, tiivistyy havaintoon siitä, että lauluissa kuuluva arvo on vapaus. Kokkosävelissä tyttöyden vapaus on silmänräpäyksen läsnä, ohikiitävänä hetkenä ennen siirtymistä avioliiton tuomiin velvollisuuksiin, mahdolliseen onneen tai onnettomuuteen. (Timonen 2004, 126.) Valta ei siis ole yksinomaan negatiivista. Tytöt käyttävät ja tuottavat valtaa myös hedelmällisesti eivätkä ole vain vallan alaisia (ks. Butler 1993 vallan tuottavuudesta; Driscoll 2002, 4, 303, 57; Hey 1997, 128).

TYTTÖTUTKIMUKSEN TULEVIA HAASTEITA

2000-luvun tyttötutkimuksissa tyttöjen kulttuurien tutkimus on tullut sinällään merkitykselliseksi, ei vain suhteessa aikuisuuteen, tulevaisuuteen tai poikiin. Vaikka tyttöjen kulttuurisissa käytänteissä elää ja tuotetaan esimerkiksi naiseutta, ei se ole ainoa syy tai motivaatio tyttöjen tutkimukselle: tyttöjen tutkiminen sinällään, juuri sillä hetkellä, on merkityksellistä (ks. Driscoll 2002, 127–128; Fine 1987, 1; Aaltonen 2006, 26).

TYTTÖTUTKIMUKSEN TYTÖT

Juuri tässä piilee tyttöjen tutkimuksen voima. Nykyinen tyttötutkimus pitää tyttöjen kulttuureja tärkeinä kulttuurisina ilmauksina, joista on tulkittavissa tyttöyden olosuhteita, ehtoja ja mahdollisuuksia.

Sosiologian alan naistutkijat Angela McRobbie ja Jenny Garber toivat nimenomaan tytöt tutkimuksen piiriin tarkastellessaan tyttöjen kulttuurisia tiloja poikiin keskittyvän nuorisotutkimuksen puitteissa. 1970-luvun brittiläinen tyttötutkimus oli ehkä yksioikoista, yliromantisoivaa, ylipolitisoitunutta ja ylipäättään ylitulkittua, mutta nyt fokus oli siirtynyt naistutkimuksen myötävaikutuksella tyttöihin. Vaikka sukupuolinäkökulma alkoi tuolloin olla esillä myös esimerkiksi folkloristisessa lastenperinteen tutkimuksessa, niin harvoissa tutkimuksissa keskityttiin kuitenkin vielä vain tyttöihin.

Tyttötutkimus syntyi naistutkimuksen kyljessä. Viimeisen runsaan kahden vuosikymmenen aikana tyttötutkimus on Pohjoismaissa kehittynyt siksi monitieteelliseksi ja vireäksi tutkimusalaksi, jota se nyt on. Tämä on nähtävissä myös perinteen tutkimuksen alalla: tyttöjen tilaa, kokemuksia ja kulttuuria tulkitaan monien aineistojen kautta ja erilaisista lähtökohdista.

Nykyisessä tyttötutkimuksessa tytöt paikannetaan yksityiskohtaisemmin sosiaalisiin kategorioihin, tyttöjen toimijuutta ja valtaa tuodaan selkeämmin analyysin kohteeksi, tyttöjen yhteiskunnallisista ehdoista ja kulttuureista sekä tyttöyden esittämisestä pyritään antamaan monitahoinen kuva. Nykyisen tyttötutkimuksen eräänä haasteena lieneekin esimerkiksi se, miten valtaa ja toimijuutta tutkitaan ylitulkitsematta yksittäisen tytön valtaa tai miten kontekstiherkkyys ja moninaisuus tutkimuksissa jatkossa näkyvät ja miten tyttöjen perinteisesti feminiiniseksi luokiteltuja käytäntöjä tulkitaan.

VIITTEET

1. Näre & Lähteenmaa 1992a; Aaltonen & Honkatukia 2002. Sosiologista tyttötutkimusta esim. Käyhkö 2006; Aaltonen 2006; Aapola 1999; Aapola ym. 2005; Oinas 2001; Honkatukia 1998; Tolonen 2001. Esimerkkejä tyttötutkimuksesta muilla aloilla: kasvatustieteessä (Kokko 2007; Palmu 1992), uskontotieteessä (Puuronen 2004; Isotalo 2006), kirjallisuustieteessä (Österlund 2005) ja historian (esim. Kaarninen 1995; Nevala-Nurmi 2003) sekä kulttuurihistorian alalla (Vehkalahti 2002; 2003; Mulari 2007b).
2. Suomessa on tehty joitakin etnisen taustan huomioivia tyttötutkimuksia (esim. Isotalo 2006; Helander 2002, 109–128).
3. Tyttöyden merkitykset muotoutuvat sosiaalisesti ja kulttuurisesti (Aapola ym. 2005, esim. 1; Aapola 1999, 25; Hey 1997, 115). Tästä syystä sitä ei ole myöskään tarpeen rajata johonkin tiettyyn ikään (ks. Aapola 1999, 6; Käyhkö 2006, 14). Tyttöys on neuvoteltu käsite, historiallinen termi omine kulttuurikohtaisine historioineen. Tyttöys on eräänlaista fiktiota, joka elää totena. (ks. Griffin 2004, 29; Walkerdine 1990, xiii;

- ks. Ahmed 2000, 98; Driscoll 2002, 15.) Catherine Driscoll on tarkastellut tyttöyttä genealogisesti, ja seuraten Judith Butlerin ideoita toteaa, että juuri kategoriset käytännöt subjektin muodostamisessa mahdollistavat tyttöyden, joka ei ennen niitä ole olemassa (ks. Butler 1999). ”Tytöllä” ei diskursiivisesti ole mennyttä identiteettiä eikä tuleva ole sitä, mitä hän sillä hetkellä on (Driscoll 2002, 303, 57).
4. Esim. Lähteenmaa 1992; Näre 1992; Näre & Lähteenmaa 1992c. Poikkeuksen kirjan artikkeleihin tekee koulutusta koskeva osio (ss. 259–327), jossa ei samalla tavalla eksplisiittisesti korosteta tyttöjen monia taitoja.
 5. ”Uudesta naisesta” on Suomessa keskusteltu jo 1920-luvulla. Uusi nainen oli patriarkaatille alistuvan naisen vastakohta: hän oli aktiivinen yhteiskunnallisesti, käytti julkista tilaa, oli taloudellisesti riippumaton ja hänen seksuaalisuutensa ei ollut patriarkaalisen vallan hallinnassa. Uusi nainen oli sekä teoreettinen abstraktio että todellinen sosiaalinen projekti, joka pyrki vapauttamaan naiset alistetusta asemastaan. (Mäkinen 2001,55.)
 6. Esimerkiksi Mari Käyhkö (2006) painottaa tutkimuksessaan siivoojiksi koulutautuvista tytöistä, että luokkatausta vaikuttaa suuresti yksilöllisellä tasolla tytön ” pärjäämiseen” saati sitten mahdollisuuksiin ”vastustaa” alistavia normeja.
 7. Esimerkiksi Päivi Honkatukian (1998) tutkimus tyttöjen väkivaltaisuudesta ja rikollisuudesta edustaa jo tämän aallon tyttötutkimusta.
 8. Angela McRobbie ja Jenny Garber tutkivat tyttöjen kulttuureja alakulttuuriteorian kehyksessä, joka ei oikeastaan soveltunut tyttökulttuurien tutkimukseen. He toteisivat, että tyttöjen kulttuurit eivät ole alakulttuureja, koska niistä puuttuu alakulttuureille ominainen kapinallisuus (ks. myös Lähteenmaa 1989; 2002; Topo 1988). Jaana Lähteenmaa on kritisoinut tätä näkemystä tuomalla esiin tyttöjen kulttuurien kapinallisiakin piirteitä (esim. salakieli), jotka alakulttuuriteorian valossa jäivät varjoon (Lähteenmaa 1989, esim. 21).
 9. Ks. myös uuden tyttöyden, ”girl powerin” ja kuluttamisen kytköksistä (Aapola ym. 2005, 18–39; myös Mulari 2007b, 3–16; 2007a).

LÄHTEET

Esitelmät

MOHANTY, TALPADE CHANDRA 2007: *Colonized Spaces, Insurgent Knowledges: A Feminist Journey of Dissent and Solidarity*. – Esitelmä konferenssissa *Past, Present, Future – From Women’s Studies to Post-Gender Research*. Ruotsi, Uumaja 14.–17.6.2007.

MULARI, HETA 2007a: *Valtautuminen, kuluttaminen ja ”Girl Power”*. – Esitelmä työryhmässä ”Tyttöydet liikkeessä”. *Naistutkimuspäivät – Valta liikuttaa*. Oulu, 15.–16.11.2007.

Kirjallisuus

- AALTONEN, SANNA 2006: *Tytöt, pojat ja sukupuoliainen häirintä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- AALTONEN, SANNA & HONKATUKIA, PÄIVI 2002: *Tulkintoja tytöistä*. Tietolipas 187. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- AAPOLA, SINIKKA 1991: *Ystävyiden keinulauta. Helsinkiläistyttöjen ystävyyskulttuurista*. Tasa-arvojulkaisuja. Sarja D: Naistutkimusraportteja 2. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- 1999: *Murrosikä ja sukupuoli. Julkiset ja yksityiset ikämäärittelyt*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 763. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Nuorisotutkimusseura.
- AAPOLA, SINIKKA & GONICK, MARNINA & HARRIS, ANITA 2005: *Young Femininity. Girlhood, Power and Social Change*. New York: Palgrave Macmillan.
- AHMED, SARA 2000: *Strange Encounters*. London: Routledge.
- ANTTILA, ANNA 1999: Elämyksiä ja ennustuksia varhaisnuorten seurustelussa. – Näre, Sari (toim.), *Tunteiden sosiologiaa 1. Elämyksiä ja läbeisyyttä*. Tietolipas 156. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2005: ”Mulla se alko aina diskossa silleen jos tanssi sen kanssa”. Varhaisnuorten diskot romanttisen kulttuurin näyttämönä. – Saarikoski, Helena (toim.), *Leikkikentiltä. Lastenperinteen tutkimuksia 2000-luvulta*. Tietolipas 208. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- APO, SATU 1995: *Naisen väki. Tutkimuksia suomalaisten kansanomaisesta kulttuurista ja ajattelusta*. Helsinki: Hanki & Jää.
- APO, SATU & NENOLA, AILI & STARK-AROLA, LAURA 1998: *Gender and Folklore. Perspectives on Finnish and Karelian Culture*. Studia Fennica Folkloristica, 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ARO, LAURA 1996: *Minä kylässä. Identiteetikertomus haastattelututkimuksen folklorena*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 650. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- BAUMGARDNER, JENNIFER & RICHARDS, AMY 2004: Feminism and Femininity: Or How We Learned to Stop Worrying and Love The Thong. – Harris, Anita (ed.), *All about the Girl. Culture, Power and Identity*. New York: Routledge .
- BUTLER, JUDITH 1993: *Bodies that Matter. On the Discursive Limits of "Sex"*. New York: Routledge.
- 1999: *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge. [1990]
- CAHILL, CAITLIN & ARENAS, ERICA & CONTRERAS, JENNIFER & NA, JIANG & RIOS-MOORE, INDRA & THREATTS, TIFFANY 2004: Speaking Back: Voices of Young Urban Womyn of Color Using Participatory Action Research to Challenge and Complicate Representations of Young Women. – Harris, Anita (ed.), *All about the Girl. Culture, Power and Identity*. Routledge: New York.

- CHESNEY-LIND, MEDA & IRWIN, KATHERINE 2004: From Badness to Meanness: Popular Constructions of Contemporary Girlhood. – Harris, Anita (ed.) *All about the Girl. Culture, Power and Identity*. Routledge: New York.
- COATES, JENNIFER 1999: Changing Femininities: The Talk of Teenage Girls. – Bucholtz, Mary, Liang A. C. Liang & Laurel A. Sutton (eds.), *Reinventing Identities, The Gendered Self in Discourse*. Oxford: Oxford University Press.
- DAHLGREN, ANITA 1977: *Två världar: om skillnader mellan unga kvinnors och unga mäns verklighetssyn*. Lund studies in sociology 21. Lund: Gleerup.
- 1979: *Två världar: om ungdomar och könsrollen: ett kunnsakpsociologiskt perspektiv*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- DRISCOLL, CATHERINE 2002: *Girls. Feminine Adolescence in Popular Culture and Cultural Theory*. New York: Columbia University Press.
- DROTNER, KIRSTEN 1986: Flickkultur och Ungdomsforskning – motståndare eller medspelare? –*Kvinnovetenskaplig tidskrift* 1/1986.
- FINE, GARY ALAN 1987: *With the Boys. Little League Baseball and Preadolescent Culture*. Chicago: The University of Chicago Press.
- FRITZSCHE, BETTINA 2004: Spicy Strategies: Pop Feminist and Other Empowerments in Girl Culture. – Harris, Anita (ed.), *All about the Girl. Culture, Power and Identity*. Routledge: New York.
- GOODWIN, MARJORIE HARNESS 1993: Accomplishing Social Organisation in Girls' Play: Patterns of Competition and Cooperation in an African American Working-Class Girls' Group. – Hollis, Susan Tower & Pershing, Linda & Young M. Jane (eds.), *Feminist Theory and the Study of Folklore*. Urbana: University of Illinois Press.
- 2006: *The Hidden Life of Girls. Games of Stance, Status and Exclusion*. Oxford: Blackwell Publishing.
- GRIFFIN, CHRISTINE 2004: Good Girls, Bad Girls: Anglocentrism and Diversity in the Constitution of Contemporary Girlhood. – Harris, Anita (ed.), *All about the Girl. Culture, Power and Identity*. New York: Routledge.
- HARRIS, ANITA 2004a: Introduction. – Harris, Anita (ed.), *All about the Girl. Culture, Power and Identity*. New York: Routledge.
- 2004b: *Future Girl. Young Women in the Twenty-First Century*. New York: Routledge.
- HELANDER, REETTA 2002: Somalitytöt kahden kulttuurin välissä. – Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.), *Tulkintoja tytöistä*. Tietolipas 187. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HEY, VALERIE 1997: *The Company She Keeps. An Ethnography of Girls' Friendships*. Buckingham: Open University Press.
- HIRVONEN, EILA 2002: Nuoren naisen raskaus ja äitiys. – Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.), *Tulkintoja tytöistä*. Tietolipas 187. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HONKATUKIA, PÄIVI 1998: *Sopeutuvat tytöt? Sukupuoli, sosiaalinen kontrolli ja rikokset*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 152. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

- ISOTALO, ANU 2006: *Somalitytöt ja seksuaalisuuden kulttuuriset merkitykset*. – Kinnunen, Taina & Puuronen, Anne (toim.), *Seksuaalinen ruumis. Kulttuuritieteelliset lähestymistavat*. Helsinki: Gaudeamus.
- JOWETT, MADELEINE 2004: ”I Don’t See Feminists as You See Feminists”: Young Women Negotiating Feminism in Contemporary Britain. – Harris, Anita (ed.), *All about the Girl. Culture, Power and Identity*. Routledge: New York.
- KAARNINEN, MERVI 1995: *Nykyajan tytöt. Koulutus, luokka ja sukupuoli 1920- ja 30-luvun Suomessa*. Bibliotheca Historica 5. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- KOKKO, SIRPA 2007: *Käsitytöt tyttöjen kasvatuksessa naisiksi*. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 118. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- KUPIAINEN, TARJA 2004: *Kertovan kansanrunouden nuori nainen ja nuori mies*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 996. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KÄYHKÖ, MARI 2002: Näkymättömäksi siivoojaksi ja kodinhengettäreksi. – Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.), *Tulkintoja tytöistä*. Tietolipas 187. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2006: *Siivoojaksi oppimassa. Etnografinen tutkimus työläistyöstä puhdistuspalvelualan koulutuksessa*. Joensuu: Joensuu University Press.
- LIPPONEN, ULLA 1990: Tyttöjen taputusleikki – feminiinistä kulttuuria? – Nenola, Aili & Timonen, Senni (toim.), *Louhen sanat. Kirjoituksia kansanperinteen naisista*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 520. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1992: Ruusu ja rikkaruoho – Rakkaus tyttöjen runovihkoperinteessä. – Näre, Sari & Lähteenmaa, Jaana (toim.), *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Tietolipas 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2005: Sairaala-roolileikki. Havainnoja tyttöjen ja poikien yhteisleikin muotoutumisesta. – Saarikoski, Helena (toim.), *Leikkikentiltä. Lastenperinteen tutkimuksia 2000-luvulta*. Tietolipas 208. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LYKKE, NINA 2003: Intersektionalitet – ett användbart begrepp för genusforskningen. – *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 23(1).
- LÄHTEENMAA, JAANA 1989: *Tytöt ja rock*. Kansalaiskasvatuskeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä 2. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen Keskus r.y.
- 1991: *Hip-boppareita, läbiöläisiä ja kultturelleja. Nuorisoryhmistä 80-luvun lopun Helsingissä*. Nuorisoasiainkeskuksen julkaisuja 1. Helsinki: Nuorisoasiainkeskus.
- 1992: Tytöt jännitystä etsimässä. Sukkulointia ja irrottelua. – Näre, Sari & Lähteenmaa, Jaana (toim.), *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Tietolipas 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2002: Tyttöjä pelastamassa. – Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.), *Tulkintoja tytöistä*. Tietolipas 187. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MAKKONEN, ELINA 2005: Leea Virtasen lastenperinnetutkimukset ja uusi lapsuustutkimus. – Saarikoski, Helena (toim.), *Leikkikentiltä. Lastenperinteen tutkimuksia 2000-luvulta*. Tietolipas 208. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- McROBBIE, ANGELA & GARBER, JENNY 1976: *Girls and Subcultures. An Exploration.* – Hall, Stuart & Jefferson, Tony (eds.), *Resistance Through Rituals. Youth Subcultures in Post-War Britain.* Essex: Hutchinson.
- McROBBIE, ANGELA 1978: *Working Class Girls and the Culture of Femininity.* – Centre for Contemporary Cultural Studies (ed.), *Women Take Issue.* London: Hutchinson.
- 2004: *Notes on Postfeminism and Popular Culture: Bridget Jones and the New Gender Regime.* – Harris, Anita (ed.), *All about the Girl. Culture, Power and Identity.* New York: Routledge.
- MIRZA, HEIDI SAFIA 1994: *Young, Female and Black.* London: Routledge.
- MOHANTY, TALPADE CHANDRA 1999: *Lännen silmien alla. Feministinen tutkimus ja kolonialistiset diskurssit.* – Airaksinen, Jaana & Ripatti, Tuula (toim.), *Rotunaisia ja feminismejä.* Tampere: Vastapaino. [1984]
- MULARI, HETA 2007b: ”Våga bara saga hora till mig!” Valtaistaminen ja uusi ruotsalainen nuortelenokuva. – *Nuorisotutkimus* 25(2).
- MÄKINEN, HELKA 2001: *Elli Tompuri: Uusi nainen ja punainen diiva.* Helsinki: Yliopistopaino.
- NENOLA, AILI 1986: *Miessydäminen nainen.* Tietolipas 102. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NENOLA, AILI & TIMONEN, SENNI 1990: *Louben sanat. Kirjoituksia kansanperinteen naisista.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 520. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NIELSEN, HARRIET BJERRUM 2003: *Nye jenter og gamle kjønn.* – *Nikk Magasin* 2/2003.
- NÄRE, SARI 1992: *Liisa Älä!Älä! -maassa. Tyttöjen autonomian säätely.* – Näre, Sari & Lähteenmaa, Jaana (toim.), *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa.* Tietolipas 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NÄRE, SARI & LÄHTEENMAA, JAANA (toim.) 1992a: *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa.* Tietolipas 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1992b: *Tyttötutkimuksen palmikkoja punomassa.* – Näre, Sari & Lähteenmaa, Jaana (toim.), *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa.* Tietolipas 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1992c: *Moderni suomalainen tyttöys: altruistista individualismia.* – Näre, Sari & Lähteenmaa, Jaana (toim.), *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa.* Tietolipas 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- OINAS, ELINA 2001: *Making Sense of the Teenage Body: Sociological Perspectives on Girls, Changing Bodies and Knowledge.* Åbo: Åbo Akademi University Press.
- Ojanen, Karoliina 2005: *Tallitytöt. Harrastus tyttöyksien tekemisenä.* – Saarikoski, Helena (toim.), *Leikkikentiltä. Lastenperinteen tutkimuksia 2000-luvulta.* Tietolipas 208. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2006: ”Mitä sit tarvii alkaa siäl esittää yhtää mitä?”. Tallityttöjen sukupuoliperinne performatiiveina. – *Naistutkimus – Kvinnoforskning* 19(1).

- PALMU, TARJA 1992: Nimetön hiiri ja Simo Siili. Aapisten sukupuoli-ideologia. – Näre, Sari & Lähteenmaa, Jaana (toim.), *Letit liebumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Tietolipas 124. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PUURONEN, ANNE 2004: *Rasvan tyttäret. Etnografinen tutkimus anorektisen kokemustiedon kulttuurisesta jäsentymisestä*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 42. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- PUURONEN, VESA 2006: *Nuorisotutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- RUDBERG, MONICA 1994: Till ryktet om subjektets död och könets upplösning. Kontinuitet och förändring i psykologiskt kön. – Öhlund, Thomas & Bolin, Göran (red.), *Ungdomsforskning – kritik, reflektioner och framtida möjligheter*. Edsbruk: Akademi-tryck.
- SAARIKOSKI, HELENA 2001: *Mistä on huonot tytöt tehty?* Helsinki: Tammi.
- (toim.) 2005a: *Leikkikentiltä. Lastenperinteen tutkimuksia 2000-luvulta*. Tietolipas 208. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2005b: Tyttöjen leikit Spice girls -kertomuksen inspiroimina. – Saarikoski, Helena (toim.), *Leikkikentiltä. Lastenperinteen tutkimuksia 2000-luvulta*. Tietolipas 208. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2006: Spice Girlsin fanien esityksen etnografiaa. – Mantere, Markus & Kärjä, Antti-Ville (toim.), *Etnomusikologian vuosikirja 17*. Helsinki: Suomen Etnomusikologinen Seura.
- SALMI-NIKLANDER, KIRSTI 2002: Pahan tytön viimeiset sanat. – Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.), *Tulkintoja tytöistä*. Tietolipas 187. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SIIKALA, ANNA-LEENA 1982: Kertoja tutkimuskohteena. – Järvinen, Irma-Riitta & Knuuttila, Seppo (toim.), *Kertomusperinne. Kirjoituksia proosaperinteen lajeista ja tutkimuksesta*. Tietolipas 90. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SÖRENSEN, ANNE SCOTT 1986: Längtan efter skönhet – om flickkultur förr och nu. – *Kvinnovetenskaplig Tidskrift* 7(1).
- TAFI, JESSICA K. 2004: Girl Power Politics: Pop-Culture Barriers and Organizational Resistance. – Harris, Anita (ed.), *All about the Girl. Culture, Power and Identity*. New York: Routledge.
- TIMONEN, SENNI 2004: *Minä, tila, tunne. Näkökulmia kalevalamittaiseen kansanlyriikkaan*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 963. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- TOLONEN, TARJA 2001: *Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset*. Helsinki: Gaudeamus.
- TOPO, PÄIVI 1988: *Tyttöjen elämäntavat ja tulevaisuudenkuvat*. Kansalaiskasvatus keskus r.y.:n tutkimuksia ja selvityksiä 2. Helsinki. Kansalaiskasvatus r.y.
- WALKERDINE, VALERIE 1990: *Schoolgirl Fictions*. London: Verso.
- WARD, VICTORIA JANIE & BENJAMIN, BETH COOPER 2004: Women, Girls, and the Unfinished Work of Connection: A Critical Review of American Girls' Studies. – Harris, Anita (ed.), *All about the Girl. Culture, Power and Identity*. New York: Routledge.

- VEHKALAHTI, KAISA 2002: Vuorelan kasvatustiloksen tytöt ja pahantapaisuuden sukupuoli 1900-luvun alun Suomessa. – Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.), *Tulkintoja tytöistä*. Tietolipas 187. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2003: Hilda ja Jenny huonoilla teillä: 1900-luvun alun kasvatustilostyttöjen elämää. – Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.) *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 909*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VIRTANEN, LEEA 1972: *Tytöt, pojat ja tykkääminen*. Helsinki: WSOY.
- ÖSTERLUND, MARIA 2005: *Förklädda flickor: könsöverskridning I 1980-talets svenska ungdomsroman*. Åbo: Åbo akademis förlag.

Filosofian maisteri Karoliina Ojanen on folkloristiikan tutkijakoulutettava Helsingin yliopistossa ja kansallisen tyttötutkimusverkoston johtoryhmän jäsen.